

**AZƏRBAYCAN MİLLİ ELMLƏR AKADEMİYASI
MƏHƏMMƏD FÜZULİ adına ƏLYAZMALAR İNSTİTUTU**

Əlyazması hüququnda

ORXAN FƏXRƏDDİN oğlu AĞAMİRZƏYEV

**AMEA MƏRKƏZİ ELMI KİTABXANASININ İNFORMASIYA
FƏALİYYƏTİNİN MENECMENT PROBLEMLƏRİ**

**3356.01 - Kitabxanaşünaslıq, biblioqrafiyaşünaslıq
və kitabşünaslıq**

**Tarix üzrə fəlsəfə doktoru elmi dərəcəsi
almaq üçün təqdim edilmiş dissertasiyanın**

A V T O R E F E R A T I

BAKİ-2017

Dissertasiya işi Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyası Məhəmməd Füzuli adına Əlyazmalar İnstitutunun “Kitabşünaslıq və biblioqrafiya” şöbəsində yerinə yetirilmişdir.

Elmi rəhbər: **Aybəniz İbrahim qızı Əliyeva-Kəngərli**
filologiya üzrə elmlər doktoru

Rəsmi opponentlər: **Vəli Hüseyn oğlu Əliyev**
AMEA-nın müxbir üzvü, tarix üzrə elmlər
doktoru, professor

Nadir İslam oğlu İsmayilov
Pedaqogika üzrə fəlsəfə doktoru, dossent

Aparıcı təşkilat: AMEA Milli Azərbaycan Tarixi
Muzeyinin “Xarici əlaqələr və elmi
kütləvi iş” şöbəsi

Müdafiə “ ____ ” _____ 2017-ci il saat ____-da
Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyası Məhəmməd Füzuli adına
Əlyazmalar İnstitutunun nəzdində yaradılmış Birdəfəlik Dissertasiya
Şurasının iclasında keçiriləcəkdir.

Ünvan: Bakı, İstiqlaliyyət küçəsi, 26.

Dissertasiya ilə AMEA Məhəmməd Füzuli adına Əlyazmalar
İnstitutunda tanış olmaq mümkündür.

Avtoreferat “ ____ ” _____ 2017-ci ildə göndərilmişdir.

Birdəfəlik Dissertasiya
Şurasının elmi katibi
fə.l. ü. e. dok., dossent:

Z.A.Əbilova

İŞİN ÜMUMİ SƏCİYYƏSİ

Mövzunun aktuallığı. Müasir bazar iqtisadiyyatı şəraitində yeni idarəetmə formalarının tətbiq edilməsi dövrün tələbindən irəli gəlir. Məlumdur ki, idarəetmə strukturu bu sistemin daxili formasını əks etdirir. Azərbaycanda kitabxana işinin idarə edilməsi strukturunun bütün ünsürləri bir-biri ilə üzvi şəkildə əlaqədar olaraq vahid bir sistemi – kitabxana işinin idarə edilməsi sistemini əmələ gətirir. Respublikada kitabxana işinin idarə olunması strukturu ierarxiya (təbəçilik) prinsipinə görə qurulmuş və bu strukturun ünsürləri yuxarı, aşağı və eyni hüquqa malik bölmələrdən ibarətdir¹.

Belə idarəetmə formalarından biri menecmentdir (menecment ingilis sözü olub, idarəetmə mənasını verir). Bir sıra nəzəriyyəçilər menecmenti kommersiya müəssisələrinin idarəedilmə sistemi olub, məqsədi istehsalın səmərəliliyini yüksəltmək, mənfəəti artırmaq və rəqabətə davamlılığını təmin etmək kimi şərh edir. Lakin nüfuzlu tədqiqatçılar hesab edirlər ki, menecment - idarəetmənin iqtisadi mexanizminin üsul, prinsip və funksiyalarını tətbiq etməklə, material, əmək və maliyyə ehtiyatlarından səmərəli istifadə etmək yolu ilə, bazar şəraitində istənilən fəaliyyət növü ilə məşğul olan müəssisənin qarşısına qoyduğu məqsədə nail olması üçün həyata keçirilən peşakar fəaliyyət növüdür². İnsan cəmiyyəti əmtəə iqtisadiyyatından maliyyə iqtisadiyyatına, maliyyə iqtisadiyyatından informasiya iqtisadiyyatına keçməklə XXI əsrin səciyyəsi meydana çıxdı. Informasiya əmtəəyə çevrildikcə “cazibədarlığı” artmış, ciddi müzakirələrin predmetinə çevrilmiş, yeni nəzəriyyələr yaranmışdır.

Qeyd etməliyik ki, tarix boyu kitabxanalar cəmiyyətin informasiya resurslarını toplayan, sistemləşdirib mühafizə edən, məsafəyə və zamana ötürən ən mötəbər informasiya xidməti müəssisələri olmuşdur³. Kitabxanalar nəinki bu missiyanı layiqincə yerinə yetirə bilmişdir, eləcə də insan cəmiyyətinin mədəni inkişafında əhəmiyyətli rol oynamışdır. Kitabxanalar, eyni zamanda, mürəkkəb prosesləri həyata keçirdiklərinə görə həm də müstəqil idarəetmə obyektləri kimi də öyrənilir.

“Kitabxana işi haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanununda kitabxana işinin idarə olunmasının əsas müddəaları qanunun 5-ci fəslində verilmişdir. Qanu-

¹ İsmayılov X. Kitabxana işinin təşkili və idarə olunması. Bakı: Nurlar, 2010, s.135

² Сергеева С.А. Библиотека в информационно-образовательной среде вуза: современное состояние и перспективы: на материале технических университетов: диссертация ... кандидата педагогических наук: 05.25.03. Москва: Моск. гос. ун-т культуры и искусств, 2008, 249 с. // <http://www.dslib.net /dokument-informacia/biblioteka-v-informacionno-obrazo-va-tel-noj- srede-vuza-sovre mennoe-sostojanie-i.html>

³ Xələfov A.A. Kitabxana və cəmiyyət. Bakı: Azərneşr, 2012, s.161

nun 24-cü maddəsində deyilir: “Azərbaycan Respublikasında kitabxana işinə dövlət idarəetməsi müvafiq icra hakimiyyəti orqanları tərəfindən həyata keçirilir”¹. Bu qanun ölkədə kitabxana işinin hüquqi bazası hesab olunur. Kitabxanaşünaslığın əsas tədqiqat istiqamətlərindən biri kimi kitabxana işinin təşkili və idarə edilməsi, informasiya fəaliyyətinin menecmentinin müstəqil şəkildə formalaşması məhz bu zərurətdən yaranmışdır. Menecmentin həm nəzəri, həm də təcrübi nailiyyətlərini dünya təcrübəsindən öyrənmək və Azərbaycan elmi müəssisələrində tətbiqi problemləri bu baxımdan aktualdır.

Kitabxana işinin tarixi, nəzəriyyəsi və təcrübəsi sahəsində əməkdar elm xadimi, tarix üzrə elmlər doktoru, professor A.A.Xələfovun tədqiqatları² qarşıya qoyulan problemlərin öyrənilməsində böyük əhəmiyyət kəsb edir. Azərbaycanda mükəmməl kitabxanaşünaslıq məktəbi yaratmış professor A.A.Xələfovun əsərləri³ kitabxanaşünaslığın bütün elmi və təcrübi məsələlərinə işıq salır, onun öyrənilməsinin elmi konsepsiyasını irəli sürür. Tarix üzrə elmlər doktoru X.İsmayilov düzgün olaraq yazır ki, “Azərbaycanda kitabxana menecmentinin dünya standartlarına uyğun şəkildə formalaşması menecment nəzəriyyəsinin inkişafı ilə bağlıdır. Bu baxımdan menecmentin nəzəri, metodiki və təşkilati məsələlərinə dair tədqiqatların aparılması müasir kitabxanaşünaslığın aktual problemlərindən birini təşkil edir”⁴. Tanınmış alimin fikrincə ölkədə kitabxana menecmentinin formalaşması və inkişafının mühüm nəticələrindən biri də kitabxana menecerləri nəslinin yaradılmasıdır⁵. Məlumdur ki, informasiya bəşəriyyətin bütün tarixi inkişaf mərhələlərində, XXI əsrdə isə xüsusilə, elmi-texniki və sosial tərəqqinin mühüm vasitələrindən biri olmuş, hazırda isə cəmiyyətin informasiyalasdırılması ilə əlaqədar olaraq aparıcı qüvvəyə çevrilmişdir. Müasir texnologiyaların vasitəsi ilə global informasiya mü-

¹ Azərbaycan Respublikasının Qanunu “Kitabxana işi haqqında” // Azərbaycan, 1999, 14 mart

² Kitabxanaşünaslığın müasir problemləri // M.F.Axundov adına Azərbaycan Milli Kitabxanası: 90 il elm və mədəniyyətin xidmətində. Bakı: Mütərcim, 2014, 170 s.; Kitabxana və cəmiyyət. Bakı: Azərənşr, 2012, 360 s.; XXI əsrin əvvəllərində Azərbaycanda kitabxana işinin əsas inkişaf istiqamətləri: mülahizələr, təkliflər və proqnozlar. Bakı: 2006, 106 s.; Kitabxana proseslərinin kompüterləşdirilməsi. Bakı: BDU-nun nəşri, 2010, 210 s.; Kitabxana-informasiya fəaliyyətində informasiyanın qiymətləndirilməsi. Bakı: BDU, dil və ədəbiyyat, 2012, №3(83), s.288-291; Heydər Əliyev və Azərbaycanda kitabxana işi. Bakı, 2006, 312 s.; Xələfov A.A. Kitabxanaşünaslığa giriş: Dərslik: h.I-II. Bakı: 2001, s.247-249 və s.

³ Kitabxanaşünaslığa giriş: Dərslik (3 hissədə). H.3. Bakı: 2003, 314 s. ; Kitabxana işinin tarixi kursuna giriş. Bakı: BUN, 1996, 36 s.; Müasir şəraitdə Azərbaycanda kitabxana quruculuğu nəzəriyyə və təcrübəsinin elmi əsasları // Kitabxanaşünaslıq və bibliografiya: Elmi-nəzəri və təcrübi jurnal. Bakı: BUN, 1997, №1, s.18-26; Azərbaycanda ali kitabxanaçılıq təhsili / 1947-1997-ci illər BDU, 1998, 126 s.; Müasir kitabxanaların sosial funksiyaları // Kitabxanaşünaslıq və bibliografiya: elmi-nəzəri və təcrübi jurnal. Bakı: BUN, 1999, 32 s.

⁴ İsmayilov X.İ. Kitabxana menecmentinin əsasları. Bakı: Bakı Universiteti Nəşriyyatı, 2005, s.137

⁵ İsmayilov X.İ. Kitabxana menecmentinin əsasları. Bakı: Bakı Universiteti Nəşriyyatı, 2005, s.137

hiti formalaşdırılmışdır. Bu baxımdan müasir menecmentin informasiya təminatı aktual problem kimi qarşıya çıxır. Eləcə də, informasiya menecmenti problemləri gündəmə gəlir.

Tədqiqat nəticəsində müəyyənləşdirilmişdir ki, AMEA MEK fəaliyyət göstərdiyi bütün dövrlərdə, xüsusilə də müstəqillik illərində kitabxananın idarə olunması sahəsində AMEA-nın Rəyasət Heyətinin kitabxana haqqında qərarlarına, qəbul olunmuş normativ-hüquqi sənədlərə əsaslanmışdır¹.

Azərbaycanın elmi və mədəni yaddaşı olan AMEA MEK yarandığı dövrdən mürəkkəb idarəetmə obyektinə olmuş, onun idarə olunmasında və kitabxananın uğurlu fəaliyyətində onun kollektivi və rəhbərliyinin peşəkar əməyinin mühüm rolu olmuşdur. Kitabxananın Azərbaycanın elmi, mədəni və informasiya mühitində xüsusi yer tutmasında ona müxtəlif illərdə rəhbərlik etmiş A.Baqri, S.Yəhyazadə, Y.Tahirov, M.Karpenskaya, N.Axundov, R.Kazımov, M.Həsənova, T.Sadiqova, Ə.Əfəndiyev, A.Əliyeva-Kəngərlinin fəaliyyəti xüsusilə qeyd olunmalıdır.

Kitabxana müasir dövrdə baş verən global proseslərdə öz yerini tapmalı, müasir menecmentin tətbiqi vasitəsi ilə milli-mədəni və elmi irsin qorunması, mühafizəsi, emalı və xidmətə verilməsi sahəsində fəaliyyətini beynəlxalq təcrübə və müasir tələblərə cavab verə biləcək səviyyədə təşkil etməlidir. Məhz bu aspektdə dissertasiyanın qarşıya qoyduğu problemlər aktualdır və əhəmiyyətlidir.

Problemə öyrənilmə səviyyəsi. Kitabxana-informasiya fəaliyyətinin idarə olunması və menecmenti sahəsində aparılmış tədqiqatları əsasən 2 qrupa bölmək olar:

1.Xarici mütəxəssislərin tədqiqatları.

2.Azərbaycan mütəxəssislərinin tədqiqatları.

Xarici tədqiqatçıların əsərlərini öz növbəsində 2 qrupa bölmək olar:

1.Sovet və rus mütəxəssislərinin əsərləri.

2.Amerika və Avropa mütəxəssislərinin əsərləri.

Bu tədqiqatlar idarəetmənin, menecmentin, xüsusilə də informasiya menecmentinin elmi-nəzəri əsaslarını təşkil edir. Amerika və Avropa mütəxəssisləri bu problemləri ilk dəfə öyrənməyə başlamış və onun tətbiqi konsepsiyasını hazırlamışlar. 90-cı illərin sonu, 2000-ci illərin əvvəllərində Rusiya tədqiqatçıları

¹ Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyası Kitabxana sisteminin fəaliyyətini tənzimləyən sənədlər toplusu (I buraxılış). Bakı: MEK, 2004, 68 s.; Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyası Kitabxana sisteminin fəaliyyətini tənzimləyən sənədlər toplusu (II buraxılış). Bakı: MEK, 2004, 150 s.; Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyası Mərkəzi Elmi Kitabxanasının nizamnaməsi // Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyası Kitabxana sisteminin fəaliyyətini tənzimləyən sənədlər toplusu (I buraxılış). Bakı: MEK, 2004, s.26-35

informasiya menecmenti, xüsusilə də, kitabxana-informasiya menecmenti problemlərinə həsr edilmiş çox sayda elmi əsərlər çap etdirməyə başladılar. Bu istiqamətdə fəaliyyət göstərmiş mütəxəssislərə - V.K.Kluyevi¹, İ.M.Suslovani², N.İ.Qoldinani³, N.B.Lopatinani⁴, V.N.Kuznetsovu⁵, İ.N.Qromovani, A.B.Kostrovu⁶, Y.N.Dreşeri⁷, R.S.Qilyarevskini⁸, Q.V.Varqanovani⁹, A.S.Qrinberqi¹⁰, İ.A.Korolu, O.B.Vasyuxini, A.B.Barzunovu¹¹, K.A. Kuzorovu¹² və Ukrayna mütəxəssisi E.B.Malafeyçuku¹³ misal göstərmək olar.

¹ Маркетинговые аспекты развития информационной деятельности библиотеки / Ин-т повышения квалификации информ. работников. Москва: Московский Государственный Институт Культуры: 1994, 112 с.; Менеджер информационных ресурсов. Москва: Литера, 2009, 328 с.; Менеджмент библиотечно-информационной деятельности: Учебник для вузов культуры и искусств. Санкт-Петербург: Профессия, 2009, 600 с.; Менеджмент ресурсного потенциала библиотеки. Москва: Литера, 2011, 112 с.

² Менеджмент библиотечно-информационной деятельности. Москва: Профессия, 2009, 600 с.; Информационно-библиотечный менеджмент: психологические аспекты. Москва: Профессия, 2012, 240 с.; Менеджмент библиотечно-информационной деятельности // МГУКИ. Санкт-Петербург: Профессия, 2009, 600 с.; Менеджмент библиотечно-информационной деятельности // МГУКИ. Санкт-Петербург: Профессия, 2010, 600 с.; Библиотечный менеджмент: современная концепция управления // Библиотека, 1995, №2

³ Гольдина О. Информационный менеджмент в деятельности научно-технических библиотек и служб информации предприятий: диссертация ... кандидата педагогических наук: 05.25.03. Санкт-Петербург: С.-Петерб. гос. ун-т культуры и искусств, 2010, 272 с. // <http://www.dslib.net/doku/ment-informacia/informacionnyj-menedzhment-v-deyatelnosti-nauchno-tehnic-heskih-bibliotek-i-sluzhzb.html>

⁴ Лопатина Н.В. Управление информатизацией: теоретико-социологический подход: Монография. Москва: Изд-во МГУКИ, 2006, 236 с.; Информационный менеджмент // ИПКИР. Москва: 2007, 193 с.

⁵ Кузнецов В.Н., Громова И.Н. Информационный менеджмент. Тверь: ТГТУ, 2004

⁶ Костров А.В. Основы информационного менеджмента. Москва: Финансы и статистика, 2001, 335 с.

⁷ Дрешер Ю.Н. Информационное обеспечение ученых и специалистов. Москва: Профессия, 2008, 646 с.

⁸ Гиляревский Р.С. Информационный менеджмент: управление информацией, знаниями, технологией. Москва: Профессия, 2009, 304 с.; Гиляревский Р.С., Минкина В.А. Справочник информационного работника - 2-е изд., испр. и доп., Москва: Профессия, 2007, 640 с.

⁹ Варганова Г.В. Библиотечковедческие и информационные исследования в США. Москва: Профессия, 2001, 224 с.

¹⁰ Гринберг А.С., Горбачев Н.Н., Бондаренко А.С. Информационные технологии управления. Москва: ЮНИТИ, 2005, 479 с.; Гринберг А.С., Король И.А. Информационный менеджмент. Москва: Юнити-Дана, 2003, 250 с.

¹¹ Васюхин О.В., Варзунов А.В. Информационный менеджмент: краткий курс. Санкт-Петербург: 2010, 142 с.

¹² Кузоров К.А. Менеджмент и маркетинг библиотечно-информационной деятельности: опыт исследования отечественном библиотековедении // Вестник Томского Государственного Университета (Культурология и искусствоведение). 2011, № 2

¹³ Малофейчик Е.Б. Информационный менеджмент. Киев: 2003, 320 с.

XX əsrin II yarısında Şennon, İ.İ.Yuzvişin, V.D.Kolesnikiv, Q.Ş.Poltırov informasiyanı elmi anlayış olaraq təhlil etdilər və elmi-nəzəri konsepsiya yaratdılar. Bu nəzəriyyələrin davamı olaraq informasiya menecmenti, informasiyanın təhlükəsizliyi və bir sıra digər maraqlı elmi əsərlər meydana gəldi. Bunlardan V.İ.Yaroçkina, N.V.Lapatina və T.N.Ananyevanın əsərlərini göstərmək olar.

Dissertasiyanın ümumi elmi-nəzəri probleminə uyğun olan və Rusiyanın Sankt-Peterburq Dövlət Mədəniyyət və İncəsənət Universitetində son 10 ildə müdafiə olunmuş iki dissertasiya işi də diqqəti cəlb edir. 2007-ci ildə Sankt-Peterburqda, V.V.Brejnevanın¹ pedaqoji elmlər doktoru elmi dərəcəsi almaq üçün “İnformasiya xidməti-servis xidmətinin inkişafı konsepsiyası” adlı dissertasiyası və 2003-cü ildə yenə orada, O.Qoldinanın pedaqoji elmlər namizədi elmi dərəcəsi almaq üçün təqdim etdiyi “Elmi-texniki kitabxanalarda və müəssisələrdə informasiya xidmətinin təşkilində informasiya menecmenti” adlı dissertasiyaları hazırkı tədqiqatın müxtəlif istiqamətləri baxımından maraq kəsb edir.

Qeyd olunduğu kimi, Azərbaycanda Kitabxana işinin tarixi, nəzəriyyəsi və təcrübəsi sahəsində əməkdar elm xadimi, tarix üzrə elmlər doktoru, professor A.A.Xələfovun tədqiqatları qarşıya qoyulan problemlərin öyrənilməsində böyük əhəmiyyət kəsb edir. Azərbaycan kitabxanaşünaslığının banisi kimi ölkədə kitabxanaşünaslığın elmi, nəzəri və təcrübə problemləri ilə əlaqədar həyata keçirilən tədqiqatların böyük əksəriyyəti professor A.A.Xələfov elmi konsepsiyasına əsaslanır, bu baxımdan hazırkı dissertasiya işi istisna deyil.

Azərbaycanda kitabxana informasiya menecmenti sahəsində tədqiqatlar aparmış prof. X.İ.İsmayılov², dos. A.İ.Qurbanov³, dos. R.Kazımov⁴, dos.

¹ Брежнева В.В. Информационное обслуживание: концепция сервисного развития: диссертация ... доктора педагогических наук: 05.25.03. Санкт-Петербург: С.-Петербург. гос. ун-т культуры и искусств, 2007, 435 с. // <http://www.dslib.net/dokument-informacia/informacionnoe-obsluzhivanie-koncepcija-servisnogo-razvitiya.html>

² İsmayılov X.İ. Kitabxana menecmentinin əsasları. Bakı: Bakı Universiteti Nəşriyyatı, 2005, 197 s.; Kitabxana işinin təşkili və idarə olunması. Bakı: Nurlar, 2010, 328 s.; Azərbaycan Respublikasında kitabxana işinin metodiki təminat sisteminin inkişaf tarixi (1918-2000). Bakı: BDU nəşri, 2000, 450 s.

³ Qurbanov A.İ. İsmayılova N. Kazimi P.F. Kitabxana informasiya fəaliyyətinin iqtisadiyyatı. Bakı: Mütərcim, 2012, 308 s.; 93. Qurbanov A.İ. Kazimi P.F. Məmmədov M. Kitabxana informasiya fəaliyyətinin menecmenti və marketinqi. Bakı: Mütərcim, 2012

⁴ Kazımov R.Ə. Bazar iqtisadiyyatı və kitabxanalar. Bakı: 1996, 36 s. 83. Kazımov R.Ə. Kitabxana işinin iqtisadi səmərəliliyi //Kitabxanaşünaslıq və bibliografiya: elmi-nəzəri və təcrübə jurnal. 1999, № 2, s. 49-58

M.Məmmədov¹, dos. P.F.Kazimi², K.Məmmədova³, N.İsmayılova⁴ öz əsərlərində problemin öyrənilməsi sahəsində xeyli əhəmiyyətli işlər görmüş, kitabxana-informasiya fəaliyyətinin menecmenti problemlərinin müxtəlif aspektlərini işıqlandırmışlar. Lakin bu tədqiqatların heç biri dissertasiyanın qarşıya qoyduğu problemi həll etmir, belə ki, adıçəkilən əsərlər əsasən elmi-nəzəri aspektdə yazıldığından heç bir konkret kitabxananın təcrübəsini əhatə etmir. Lakin, bu əsərlər dissertasiyanın yazılmasında müəyyən elmi-nəzəri baza rolunu oynayır.

Professor K.Tahirovun⁵, filologiya üzrə elmlər doktoru A.İ.Əliyeva-Kəngərlinin⁶ əsərlərində müvafiq kitabxanalarda kitabxana-informasiya fəaliyyətinin idarə olunması, menecmentin ayrı-ayrı məsələləri öz əksini tapır. Lakin bu əsərlər də hazırkı dissertasiyanın qarşıya qoyduğu problemləri həll etmir, yalnız tədqiqatın elmi-metodiki bazası rolunu oynayır.

2006-cı ildə f.ü.e.d. A.İ.Əliyeva-Kəngərlinin elmi rəhbərliyi ilə AMEA Mərkəzi Elmi Kitabxanasının Kitabxanaşünaslıq şöbəsinin müdiri K.Məmmədovanın “Kitabxanalarda marketinq fəaliyyəti” adlı əsəri çapdan çıxmışdır. K.Tahirovun “M.F. Axundov adına Azərbaycan Milli Kitabxanasının yaranması və inkişafı (1923-1959-cu illər)” (2008-ci ildə) və İ.Tuliyevanın “Azərbaycanda elmin informasiya təminatında informasiya kommunikasiya texnologiyalarının rolu” (2010-cu ildə) mövzusunda fəlsəfə doktoru elmi dərəcəsi almaq üçün təqdim etdikləri dissertasiyaları uğurla müdafiə olunmuşdur. Eləcə də, C.Cəfərovun 2012-ci ildə Bakıda, “Proqress” nəşriyyatında çap olunmuş monoqrafiyası tədqiqatın obyekt baxımından diqqəti cəlb edir⁷.

Tədqiqatın obyekt. AMEA Mərkəzi Elmi Kitabxanasının informasiya fəaliyyəti və bu fəaliyyətin idarə olunması və menecmentinin əks olunduğu sənəd və materiallardır.

¹ Qurbanov A.İ. Kazimi P.F. Məmmədov M. Kitabxana informasiya fəaliyyətinin menecmenti və marketinqi. Bakı: Mütərcim, 2012,

² Kazimi P.F. İnformasiya mühəndisliyi. Bakı: BDU-nun nəşriyyatı, 2011, 260 s.; Kazimi P.F. Qurbanov A.İ. Elektron elm (E-Elm) və müasir kitabxana informasiya fəaliyyəti // Kitabxanaşünaslıq və informasiya: elmi-nəzəri və praktiki jurnal. Bakı: BDU, 2013, №2(11), s. 26-33

³ Məmmədova K. Kitabxanalarda marketinq və fəndrayzing fəaliyyəti. Bakı: 2011, 180 s.

⁴ Qurbanov A.İ. İsmayılova N. Kazimi P.F. Kitabxana informasiya fəaliyyətinin iqtisadiyyatı. Bakı: Mütərcim, 2012, 308 s.

⁵ Tahirov K. İnternet və kitabxana: M.F. Axundov adına Azərbaycan Kitabxanasının direktor müavini ilə müsahibə // Respublika qəzeti, 2003, 13 iyul, s.6

⁶ Əliyeva-Kəngərli A.İ. Babaxanova N.X. AMEA-nın Mərkəzi Elmi Kitabxanası Vəsitəsiz Beynəlxalq Elmi Əlaqələrdə (1956-1961-ci illər) Kitabxanaşünaslıq və informasiya: elmi-nəzəri və praktiki jurnal. 2014, №3 (15), 137-147; Müasir Azərbaycanda elmin informasiya təminatı və kitabxanalar. Bakı: Elm, 2007, 394 s.

⁷ Cəfərov C. Kitabxana-informasiya xidmətində elektron kataloq. Bakı: Proqres, 2012, 224 s.

Tədqiqatın predmeti. Mərkəzi Elmi Kitabxananın informasiya fəaliyyətinin idarə olunmasının inkişafı, təşkili vəziyyəti və menecmenti problemlərinin öyrənilməsidir.

Tədqiqatın məqsəd və vəzifələri. Tədqiqatın əsas məqsədi AMEA Mərkəzi Elmi Kitabxanasının informasiya fəaliyyətinin idarə olunması prosesinin təşkili vəziyyətini araşdırmaq, onun menecment problemlərini müəyyən etmək, bu sahədə fəaliyyətin daha səmərəli inkişafına dair elmi, nəzəri və təcrübi tövsiyələr hazırlamaqdan ibarətdir.

Tədqiqatın əsas məqsədinin məntiqinə uyğun olaraq aşağıdakı məsələlərin araşdırılması vəzifə olaraq qarşıya qoyulmuşdur:

- AMEA Mərkəzi Elmi Kitabxanasının informasiya fəaliyyətinin tarixi baxımdan təşəkkülü və inkişafının ümumi elmi mənzərəsini yaratmaq;
- Azərbaycanda müstəqil Elmlər Akademiyasının yaranmasından sonrakı dövrdə kitabxana işi sahəsində aparılan islahatlar çərçivəsində kitabxananın informasiya fəaliyyətinin idarə olunmasında baş verən dəyişikliklərin öyrənilməsi və ümumiləşdirilməsi;
- Müstəqillik illərində AMEA Mərkəzi Elmi Kitabxanasının informasiya fəaliyyətinin yeni şəraitə uyğun olan menecment elementlərinin öyrənilməsi;
- AMEA Mərkəzi Elmi Kitabxanasının informasiya fəaliyyətinin menecmentində rəasional modelin işlənilib hazırlanması.

Tədqiqatın nəzəri-metodoloji əsaslarını Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyası, mədəniyyət və kitabxana-informasiya fəaliyyəti sahəsində qüvvədə olan qanunlar, menecment haqqında elmi-nəzəri konsepsiyalar, Azərbaycan kitabxanaşünaslıq sahəsinin görkəmli alimlərinin əsərləri təşkil edir.

Tədqiqatın metodları. Dissertasiyada nəzərdən keçirilən problem aşağıdakı tədqiqat metodlarından istifadə olunaraq həll edilmişdir: sistemli yanaşma, müqayisəli və statistik təhlil, menecment və idarəetmə sahəsində beynəlxalq səviyyədə qəbul olunmuş elmi konsepsiya və nəzəriyyələr.

Tədqiqatın mənbəşünaslıq bazası olaraq Azərbaycan tarixi, mədəniyyət və kitabxana tarixi və elmin tarixinə dair mötəbər mənbələr, dünya iqtisadiyyatı və sosial infrastrukturlarda idarəetmə və menecment problemlərinə dair akademik əsərlər daxil edilmişdir.

Tədqiqatın elmi yeniliyi. İdarəetmə və İnformasiya menecmentinin əsas vəzifəsi müəssisə və ya təşkilatın (AMEA MEK) informasiya infrastrukturunun bütün komponentlərinin səmərəli fəaliyyət göstərməsini təmin etməkdən ibarət olmuşdur ki, bu da tədqiqatın əsas elmi yeniliyidir. İdarəetmə və informasiya menecmentinin əsas vəzifələri aşağıdakılardır:

- Ənənəvi və elektron sənəd dövriyyəsinin təmin edilməsi;

- Müxtəlif informasiya sistemi və informasiya resurslarının idarə edilməsi;
 - Bütünlükdə idarəetmənin, o cümlədən qəbul edilmiş qərarların informasiya təminatı;
 - Kitabxananın fəaliyyətinin informasiyalaşdırılması;
 - Kitabxananın telekommunikasiya infrastrukturunun təminatı;
 - İnformasiya fəaliyyəti ilə məşğul olan şöbə, bölmə və şəxsi heyətin idarə olunması;
 - Kitabxananın strateji və cari informasiya fəaliyyətinin idarə edilməsi;
- O cümlədən, aparılan elmi tədqiqat nəticəsində aşağıdakı elmi yeniliklər əldə edilmişdir:
- Kitabxananın informasiya fəaliyyətinin idarə olunması və menecmentinin təşəkkülü, inkişafının meyl və əhəmətlərinin ilk dəfə elmi araşdırılması;
 - İnformasiyanın idarə olunması və menecmentinin mahiyyəti və məzmununun metodiki - hüquqi əsaslarının elmi şərhinin verilməsi;
 - Kitabxanada informasiya menecmentinin kadr təminatı məsələlərinin tədqiqi;
 - Kitabxananın idarə olunmasında informasiya texnologiyalarının tətbiqi prosesinin vəziyyəti və təkmilləşdirilməsi yollarının araşdırılması;
 - Kitabxananın informasiyalaşdırılmasında menecmentin rolunun müəyyən edilməsi;
 - Kitabxananın İKT sahəsindəki strategiyasının informasiya menecmentinin vasitəsi kimi əsaslandırılması və s.

Tədqiqatın nəzəri və təcrübi əhəmiyyəti. Dissertasiyada AMEA Mərkəzi Elmi Kitabxanasının informasiya fəaliyyətinin idarə olunması və menecmenti problemləri müasir kitabxanaşünaslıq elminin son nailiyyətləri əsasında işlənilmişdir ki, bu da milli kitabxanaşünaslığın elmi-nəzəri arsenalını xeyli genişləndirmişdir. Tədqiqatın nəticələri kitabxanaçılıq-informasiya təhsili sahəsində, ixtisasartırma kurslarında, treninqlərdə, fasiləsiz təhsil sistemində müvafiq kursların tədrisində istifadə oluna bilər.

Tədqiqatın aprobeasiyası. Dissertasiya işi AMEA M.Füzuli adına Əlyazmalar İnstitutunda yerinə yetirilmişdir. Mövzu ilə bağlı müəllifin 14 məqaləsi (xaricdə, sahəvi ədəbiyyatda 2 məqalə) və tezisi çap olunmuşdur.

Dissertasiyanın quruluşu. 163 səhifədən ibarət dissertasiya işi, giriş, üç fəsil, nəticə və istifadə edilmiş ədəbiyyat siyahısından ibarətdir.

TƏDQIQATIN ƏSAS MƏZMUNU

Tədqiqatın “**Giriş**” hissəsində mövzunun aktuallığı, dissertasiyanın elmi əhəmiyyəti, mövzunun işlənmə dərəcəsi, tədqiqatın obyektı və predmeti, tədqiqatın məqsəd və vəzifələri, tədqiqatın metodoloji əsasları, tədqiqatın elmi yeniliyi, dissertasiyanın nəzəri və praktiki əhəmiyyəti, mövzunun aprobeasiyası və tədqiqatın quruluşu haqqında məlumat verilmişdir.

Dissertasiyanın birinci fəslı “**AMEA Mərkəzi Elmi Kitabxanasının fəaliyyətində idarəetmə və kitabxana-informasiya menecmenti (yaranması, inkişafı və formalaşması)**” adlanır. Bu fəslin “**Kitabxananın yaranması və formalaşması prosesində informasiya fəaliyyətinin idarə olunması**” adlanan I yarım-fəslində göstərilir ki, AMEA Mərkəzi Elmi Kitabxanasının yaranması mürəkkəb tarixi şəraitdə baş vermiş, onun idarə edilməsi, idarəetmənin tarixi təkamülü sovet partiyalıq ideologiyasından başlayaraq müstəqillik illərində tətbiq edilən menecment texnologiyalarına qədər davam etmişdir. Kitabxana tarix boyu AMEA-nın mühüm bir struktur elementi kimi idarəetmə obyektı olmuşdur.

Kitabxananın əsası 1924-cü ildə “Azərbaycanı Tədqiq və Təəbbö Cəmiyyəti”ndə qoyulmuşdur və onun yaradılmasında Azərbaycanın görkəmli ziyalıları N.Nərimanov, Ə.Haqverdiyev, T.Şahbazi, H.Zeynallı və başqalarının xüsusi xidmətləri olmuşdur. Sonralar bu qurum Azərbaycan Dövlət Elmi-Tədqiqat İnstitutunun, SSRİ Elmlər Akademiyasının Azərbaycan Filialının və 1945-ci ildən müstəqil Azərbaycan Elmlər Akademiyasının nəzdində geniş fəaliyyət göstərir¹.

2 noyabr 1923-cü ildə Bakıda Maarif evində “Kommunist” qəzetinin redaktoru H.Cəbiyevin təşəbbüsü ilə “Azərbaycanı Tədqiq və Təəbbö Cəmiyyətinin” təsis yığıncağı çağırıldı. Təsis yığıncağında 44 nəfər Azərbaycanın alim və mütəxəssisləri iştirak edirdi. İdarə heyətinin sədrliyinə professor A.N.Samoylovıç, müavinliyə milliyyətə eston olan A.R.Zifeldt, xəzinədarlığa V.M.Sısoyev, katibliyə isə V.A.Ryumin seçildilər. H.Cəbiyev, M.Baharlı, F.Şabanov, professor V.İ.Smirnov-Loginov və İ.F.Blinov idarə heyətinin üzvləri seçildi². Bu, yaranacaq kitabxananın idarə edilməsinin ilk hüquqi sənədi kimi qiymətləndirilməlidir.

1925-ci il iyul ayının axırında Azərbaycanı Tədqiq və Təəbbö Cəmiyyətinin həyatında mühüm dəyişikliklər oldu. Cəmiyyətə yeni işgüzar qüvvələrin gəlməsi ilə 3 bölmənin işini yenidən qurmaq mümkün oldu:

¹ Əliyeva-Kəngərli A.İ. Babaxanova N.X. AMEA-nın Mərkəzi Elmi Kitabxanası Vəsitisiz Beynəlxalq Elmi Əlaqələrdə (1956-1961-ci illər) Kitabxanaşünaslıq və informasiya: elmi-nəzəri və praktiki jurnal. 2014, №3 (15), 137-147

² Rüstəmov A. S. Azərbaycan SSR-də elmi-səhə kitabxanalarının yaranması və fəaliyyəti (1920- iyun 1941-ci illər). Bakı: Elm və Təhsil, 2014, s.59

1. Tarix-etnoqrafiya;
2. Sosial iqtisadiyyat;
3. Türkologiya bölməsi.

Eyni zamanda, cəmiyyətin kitabxanası ilə Biblioqrafiya Bürosunun işi birləşdirilərək Kitabxana-Biblioqrafiya Bürosu yaradıldı (98,66). Bu, Azərbaycanda kitabxana işinin tarixində mühüm hadisə oldu. Bu dövrdə Biblioqrafiya Bürosu da öz fəaliyyətini genişləndirirdi. Biblioqrafiya Bürosuna rəhbərlik etmək ədəbiyyatşünas, biblioqraf prof. A.V.Baqriyə tapşırılır.

Azərbaycanı Tədqiq və Təəbbö Cəmiyyətinin bazasında Azərbaycan MİK qərarı ilə Az.DETİ-nin yaranması ilə əlaqədar olaraq onun elmi kitabxanası da 1929-cu ildə yenidən təşkil edilir. Az.DETİ-nin elmi kitabxanası çap əsərləri ilə yanaşı, xüsusilə, Azərbaycana və Qafqaza aid olan qədim əlyazmalarını toplayaraq kitabxana fondunda onların mühafizəsini təşkil etmişdir. Eyni zamanda, Az.DETİ yarandıqdan sonra kitab fondunun genişlənməsi ilə yanaşı kitabxananın maddi-texniki bazasının möhkəmləndirilməsinə xüsusi diqqət yetirildi. 29 dekabr 1932-ci ildə Az.DETİ-nin SSRİ EA ZFAŞ-a çevrilməsi ilə əlaqədar olaraq müxtəlif elm sahələri ilə yanaşı kitabxana və biblioqrafiya işi üzrə də daimi komissiyalar təşkil edilir. 1933-cü ilin mart ayından prof. A.V.Baqri SSRİ EA ZFAŞ kitabxanası ilə yanaşı, həm də Kitabxana-Biblioqrafiya Komissiyasına rəhbər təyin edilir¹.

1932-1941-ci illər ərzində SSRİ EA AF tərkibində 18 sahə kitabxanası təşkil edildi. Bu illərdə elmi kitabxanaların fəaliyyəti müəyyənlanmış və daha da təkmilləşərək konkret elmi-tədqiqatlara kitabxana-biblioqrafiya xidməti təşkil edilməyə başlanmışdı.. 1940-cı ildən etibarən isə SSRİ EA AF Əsas Kitabxanası üçün məsləhətçi bir orqan kimi Kitabxana Şurası yaradıldı.

Problemin araşdırılmasının nəticələri bir daha göstərdi ki, XX əsrin əvvəllərində dövlət özünün apardığı kitabxana siyasəti nəticəsində profilindən asılı olmayaraq bütün kitabxanaları öz ideoloji təbliğat şəbəkəsinə çevirə bilmişdi. Ona görə də dövlət kitabxana işinin inkişafında maraqlı idi. Bunun nəticəsində həmin illərdə kitabxana quruculuğunda böyük uğurlar qazanılmışdır.

Birinci fəslin ikinci yarım fəslı **“AMEA Mərkəzi Elmi Kitabxanasının İnformasiya fəaliyyətinin formalaşması və idarə olunması”** adlanır. Burada göstərilir ki, kitabxananın tarixində yeni inkişaf mərhələsi 1945-ci ildə Azərbaycanda müstəqil Elmlər Akademiyasının yaradılması ilə əlaqədar başlanır. Kitabxanaya bütün keçmiş Sovet İttifaqında nəşr olunan ədəbiyyatın məcburi pullu nüsxə-

¹ Rüstəmov A. S. Azərbaycan SSR-də elmi-sahə kitabxanalarının yaranması və fəaliyyəti (1920- iyun 1941-ci illər). Bakı: Elm və Təhsil, 2014, s. 96

sini əldə etmək səlahiyyəti verilir, məlumat-bibliografiya işinin təkmilləşdirilməsi istiqamətində iş aparılır, cari informasiya bülletenləri tərtib edilir və elmi-tədqiqat institutlarına göndərilir. Bu da kitabxananın o dövrdə idarə olunmasının konturlarını təşkil edir. 1947-ci ildə Kitabxana “SSRİ EA-nın Azərbaycan filialının son 10 ildəki (1935-1945) nəşrlərinin bibliografiyası” adlı iri bibliografik vəsait hazırlayır. Kitabxananın fondu daim zənginləşdirilir və 1951-ci ildə ədəbiyyat fondu 500 min nüsxəyə çatmışdır.

Ümumittifaq KP MK Rəyasət Heyətinin 1955-cı ilin iyul tarixli Qərarı (Qərar da xarici ölkələrin elmi-tədqiqat müəssisələri ilə əlaqələrin genişləndirilməsi və elmi-texniki informasiya mübadiləsinin aparılmasının zəruriliyi vurğulanırdı) Mərkəzi Elmi Kitabxananın beynəlxalq münasibətlər tarixində yeni səhifə açdı. 1956-cı ildə Kitabxana müstəqil şəkildə beynəlxalq əlaqələr qurmaq, kitab və elmi-texniki informasiya mübadiləsi aparmaq hüququ qazandı. Kitabxana ayrıca balans keçirildi və geniş maliyyə imkanları əldə etdi.

3 dekabr 1958-ci ildə YUNESKO “Nəşrlərin beynəlxalq mübadiləsi haqqında Konvensiya” və “Dövlətlər arasında rəsmi nəşrlərin və hökumət sənədlərinin mübadiləsi haqqında Konvensiya” qəbul etdi. Hər iki konvensiya 11 sentyabr 1962-ci ildə isə SSRİ Ali Sovetinin Rəyasət Heyəti tərəfindən təsdiq edildi.

Birinci konvensiya mübadilə imkanlarının genişləndirilməsi, mübadilə prosesinin hüquqi bazasının yaradılması, hökumət, qeyri-hökumət təşkilatlarına beynəlxalq kitab və informasiya mübadiləsini həyata keçirmək üçün dövlət dəstəyinin göstərilməsini nəzərdə tuturdu. 1955-1958-ci illərdə aparılan beynəlxalq mübadilə əməliyyatlarının təhlili göstərir ki, həmin dövrdə Kitabxana xaricdən aldığı ədəbiyyatdan 3-4 dəfə çox ədəbiyyat göndərirdi, yəni mübadilənin ekvivalentliyi prinsipini pozurdu. Bu proses beynəlxalq kitab və informasiya mübadiləsinə qoşulmuş bütün Sovet kitabxanalarında müşahidə olunurdu. Əsas məqsəd sosialist ölkələrinə kənd təsərrüfatına və texnikaya aid ədəbiyyatla yardım etmək idi.

1958-ci ildə Mərkəzi Elmi Kitabxananın beynəlxalq mübadilələrdə ekvivalentliyin təmin olunması üçün məsələ qaldırsa da nəticədə, adlarını çəkdiyimiz ölkələrdə iqtisadiyyatın zəif və inkişaf etməkdə olması nəzərə alınaraq heç bir addım atılmadı. 1960-cı ildə Mərkəzi Elmi Kitabxananın 50 ölkənin 256 təşkilatı ilə əməkdaşlıq edirdi. İl ərzində həmin təşkilatlara 12233 çap vahidi, o cümlədən 5160 nüsxə kitab və 7073 nüsxə jurnal göndərilmişdi. Mərkəzi Elmi Kitabxananın invalyuta hesabına əldə etdiyi nəşrlərin sayı isə 2986 nüsxə, o cümlədən 444 adda 2118 nüsxə kitab, 517 adda 846 nüsxə jurnal və 22 adda qəzet idi.

13-19 sentyabr 1960-cı ildə Budapeşt şəhərində YUNESKO-nun təşkilatçılığı ilə Macarıstanın YUNESKO ilə əlaqə üzrə Milli Komissiyası, Mədəni Münasibətlər İnstitutu bir sıra iri dövlətlərlə (SSRİ daxil olmaqla) birgə elmi ədəbiyyatın

mübadiləsi üzrə mühüm nəzəri və praktiki məsələlərin həllinə dair geniş konfrans keçirilər.

Göründüyü kimi, AMEA MEK beynəlxalq əməkdaşlıq fəaliyyətində dünya elmi nailiyyətlərini Azərbaycan elmi ictimaiyyətinin istifadəsinə verməklə yanaşı, Azərbaycan alimlərinin elmi nailiyyətlərini dünya ictimaiyyətinə çatdırmaq sahəsində məqsədli fəaliyyət göstərmişdi. Bu proses XX əsrin 60-80-cı illərində inkişaf dinamikası ilə həyata keçirilmiş, tərəfdaş müəssisələrin sayı artdıqca informasiya mübadiləsinin əhatəsi genişlənir və kütləsi artmaqda idi.

1967-ci ildə Mərkəzi Elmi Kitabxanada rəhbərliyin təşəbbüsü və EA Rəyasət Heyətinin köməyi ilə Elmi-bibliografiya şöbəsi yaradılmışdır (2000-2002-ci illərdə Nəşriyyat şöbəsi). 1973-cü ildə Azərbaycan EA Rəyasət Heyətinin Qərarı ilə Kitabxanada Elmi-texniki informasiya şöbəsi yaradılmışdır. Şöbənin əsas funksiyası – təbiət elmləri sahəsində ən əsas mövzular üzrə ölkə və dünya elminin son nəailiyyətlərini operativ olaraq Akademiyanın ETM-də çalışan elmi işçilərə çatdırılması və onların sorğularını ödəyən bibliografik xidmətin elmi əsaslarla qurulması idi¹.

Dissertasiyanın II fəslı **“Müstəqillik illərində AMEA Mərkəzi Elmi Kitabxanasında Kitabxana-İnformasiya Menecmentinin Təşkili”** adlanır. II fəslin **“Müstəqillik illərində yaranmış şərait və kitabxanaların idarə edilməsinin müasir elmi, nəzəri problemləri”** adlanan I yarım fəslində göstərilir ki, Azərbaycan Respublikasının dövlət müstəqilliyinin bərpa edilməsindən sonrakı dövr bir çox dövlət kitabxanaları kimi, AMEA Mərkəzi Elmi Kitabxanasının inkişafında da əsaslı dönüş illəri oldu.

15 may 2001- ci ildə tarixi Fərmanda göstərilirdi ki, Azərbaycan Respublikasında milli elmi potensialın qorunub saxlanması və gücləndirilməsi, xalqımızın tarixi və mədəniyyəti ilə bağlı araşdırmaların müasir standartlar səviyyəsində aparılmasının təmin edilməsi, fundamental elmi – tədqiqatların əlaqələndirilməsi, işinin təkmilləşdirilməsi, elmi fəaliyyətin həyata keçirilməsi üçün əlverişli şəraitin yaradılması məqsədi ilə qərara alıram: 1. Azərbaycan Elmlər Akademiyası ali dövlət elmi təşkilatı olduğu nəzərə alınmaqla Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyası adlandırılınsın.

Kitabxana 2003-cü ildə ümumilli liderimiz, Müstəqil Azərbaycan dövlətçiliyinin memarı Heydər Əliyev elmi-nəzəri irsini təbliğ etmək üçün “Azərbaycan dövlətçiliyi və Heydər Əliyev kitabxanası”nı təşkil etmişdir. Heydər Əliyevin əsərlərini və onun haqqında olan əsərləri dövlətçilik, azərbaycançılıq, milli ideologiya-

¹ Azərbaycan MEA Mərkəzi Elmi Kitabxanası-80 // AMEA Mərkəzi Elmi Kitabxanası elmi əsərlərinin xüsusi buraxılışı. Bakı: 2004, s.55-56

ya aid əsərləri özündə əks etdirən bu kitabxana oxucuların böyük marağına səbəb olmuş, geniş oxucu auditoriyası ilə əhatə edilmişdir. Dünya kitabxanaşünaslığı genetiki təhlil metoduna əsaslanaraq belə bir nəticəyə gəlmişdir ki, kitabxana quruluşca dörd elementdən ibarətdir. Bu elementlərsiz heç bir kitabxananın mövcudluğu və fəaliyyəti mümkün deyildir. Hesab edirik ki, bu elementlər kitabxana menecmentinin anlayış aparatının əsasını təşkil etməlidir. Bu elementlər aşağıdakılardır:

- 1) Sənəd (kitab, digər nəşrlər)
- 2) Oxucu (istifadəçi)
- 3) Kitabxanaçı
- 4) Maddi-texniki baza.

Sənəd – (Dokimetum) latın sözü olub “sübut”, “şahid” mənasını ifadə edir. Sənəd dar mənada müəyyən edilmiş qaydada, tərtib olunan fakt və hadisələri hüquqi cəhətdən sübut edən, yazılı qeyddir, mənbədir. Geniş mənada o, bilik faktlarını maddi əks etdirən, bu və ya digər məlumatları əldə etmək, öyrənmək üçün şərait yaradan, müəyyən faktların sübutunu təmin edən vasitədir. Beləliklə, sənəd insanların istifadəsi üçün müxtəlif informasiya daşıyıcılarında geniş əksini tapmış sosial informasiyadır. “Sənəd” elementi kitabxananın strukturunda mühüm yer tutmaqla yanaşı o, kitabxananın digər elementləri: oxucu, kitabxanaçı və maddi-texniki baza ilə sıx surətdə əlaqədardır və onlarla qarşılıqlı əlaqədə fəaliyyət göstərir.

Oxucu – kitabxananın ikinci əsas elementidir. Müasir kitabxanaşünaslıq tədqiqatlarında oxucu məfhumu birmənalı qarşılanmır. Bəzi tədqiqatçılar bunu “tələbatçı”, bəziləri isə “istifadəçi” kimi qəbul etməyi məsləhət görürlər. Xüsusilə informatiklər bu istilahın yeniləşdirilməsini zəruri hesab edirlər. Lakin kitabxana xidməti sahəsində oxucu istilahının dəyişdirilməsinə o qədər də ehtiyac duyulmur. Belə ki, oxucu sözü öz məzmununda kitabə təkcə bir günlük tələbatı olan adamı ifadə etmir, əksinə, kitabə daimi ehtiyacı olan, öz professional səviyyəsini və mənəvi zənginliyini həmişə təkmilləşdirən, kitabxananın daimi abonenti olan, kitabxananın ictimai fəaliyyətində ardıcıl iştirak edən, sistemli qaydada biliklərə yiyələnmək istəyən, kitabxana mühiti yaradan ziyalı şəxslər oxucu tituluna sahib ola bilərlər.

Kitabxanaçı – kitabxananın əsas elementlərindən biri kimi ən qədim dövrlərdən başlamış zamanəmizə qədər hər zaman diqqət mərkəzində olmuşdur. Dünyanın ən qədim ali peşəsi olan kitabxanaçılıq peşəsi bəşəriyyətin tərəqqi və inkişafında, ümumbəşəri sərvətlərin qorunub saxlanılmasında, bəşəri varislik prinsipinin həyata keçirilməsində mühüm rol oynamış, humanist, xeyirxah bir sənət kimi formalaşmış inkişaf etmiş, təkmilləşmiş, cəmiyyətin informasiya təminatında mühüm rol oynamışdır.

Maddi-texniki baza – güclü maddi-texniki bazaya malik olmadan müasir kitabxananın müvəffəqiyyətlərindən danışmaq olmaz. Maddi-texniki bazanın

kitabxananın əsas struktur elementlərindən biri olması haqqında elmi fikir son zamanlar formalaşmışdır. Məlum olduğu kimi, dünya kitabxanaşünaslıqda bu fikir birmənalı qarşılanmır. Bu yaxınlara qədər Amerika kitabxanaşünasları, o cümlədən, kitabxanaşünaslıq sahəsində bir çox qiymətli monoqrafiya və nəzəri fikirləri olan C.X.Şira kitabxananın struktur quruluşunda üç elementin - sənədin, oxucunun və kitabxanaçının olduğunu qeyd etmiş və bu quruluşu üçbucaqla müqayisə etmişdir.

Kitabxana-informasiya fəaliyyətinin menecmentinin spesifikliyi, onun mədəni, sosial, siyasi, psixoloji və pedaqoji xassələri fəaliyyətin qiymətləndirilməsində vahid bir formulun işlənilib hazırlanmasını daim mürəkkəbləşdirən bir amil olmuşdu. Bu məsələ bütün dövrlərdə mütəxəssislərin diqqətini cəlb etmiş, qiymətləndirmə zamanı bir necə istiqamət əsas olaraq götürülmüşdü: siyasi (dövlət və güc atributunu ifadə edən) qiymətləndirmə və dəyər (maddi ekvivalentini) ifadə edən qiymətləndirmə. Deməli ənənəvi olaraq informasiya menecmenti iki faktordan asılıdır. 1.Siyasi amillər. 2.İqtisadi amillər .

Beləliklə, informasiya menecmentinin qarşıda duran mühüm problemlərindən biri də müasir və obyektiv qiymətləndirmə mexanizmlərinin işlənilib hazırlanmasıdır.

II fəslin II yarımfəslində **“Mərkəzi elmi kitabxananın informasiya fəaliyyəti idarəetmənin obyekt kimi”** adlanır. Bu yarımfəsildə göstərilir ki, AMEA Mərkəzi Elmi Kitabxanası Azərbaycan Respublikasının Prezidenti cənab İlham Əliyev tərəfindən təsdiq olunmuş “Azərbaycan Respublikasında 2009-2015-ci illərdə elmin inkişafı üzrə Milli Strategiya” və “Azərbaycan Respublikasında 2009-2015-ci illərdə elmin inkişafı üzrə Milli Strategiyanın həyata keçirilməsi ilə bağlı Dövlət Proqramı”nda nəzərdə tutulmuş kompleks tədbirlərin icrası kursunu həyata keçirir. Həmin Proqrama uyğun olaraq hal-hazırda kitabxananın prioritet istiqamətlərindən biri informasiya-kommunikasiya texnologiyalarının və digər müasir xidmət formalarının tətbiqi yolu ilə Azərbaycan elminin inkişafına yönəldilmiş fəaliyyət modelinin qurulmasıdır.

İnformasiya ehtiyatlarının müntəzəm və planlı şəkildə zənginləşdirilməsi, eyni zamanda, oxucuların informasiya tələbatlarına uyğun formalaşdırılması və inkişafı məqsədilə kitabxananın elmi-köməkçi aparatının (komplektləşdirmənin tematik kartotekası, cari komplektləşdirmə kartotekası, komplektləşdirilən ədəbiyyatın toplu kartotekası, ədəbiyyatın yenidən komplektləşdirilməsi kartotekası və s.) təkmilləşdirilməsi həyata keçirilmişdir. İnformasiya ehtiyatları ilə fondların zənginləşdirilməsi məqsədilə kitabxana “Azərbaycan Respublikasında kitabxana-informasiya sahəsinin 2008-2013-cü illərdə inkişafı üzrə Dövlət Proqramı”na uyğun olaraq sənəd fondlarının komplektləşdirmə mexanizminin yaradılması, müasir

elektron informasiya daşıyıcıları ilə formalaşdırılması və inkişafı istiqamətində tədqiqat işləri aparıb və müsbət nəticələr əldə edib. Belə ki, fondların ənənəvi və müasir informasiya daşıyıcıları ilə tam və əhatəli kompleksləşdirilməsi təmin edilib.

Azərbaycan Respublikasının Milli informasiya məkanında təhlükəsizliyinin təmin edilməsi məqsədilə hazırlanmış mühüm sənədlərdən biri də “Azərbaycan Respublikasının dövlət orqanlarında informasiya təhlükəsizliyinin təmin edilməsi üzrə təhdidlər haqqında” Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 2004-cü il 29 dekabr tarixli 172 №-li fərmanıdır. Bu fərman milli informasiya məkanının təhlükəsizliyinin monitorinqinə, qlobal informasiya məkanında mövcud olan risklərin təhlilinə əsaslanan və dövlətin informasiya resurslarının qlobal informasiya məkanında mövcud olan real təhdidlərdən qorunmasına yönəldilmiş tədbirləri özündə əks etdirən çox aktual bir sənəddir.

Qloballaşan dünyada və informasiyalaşan cəmiyyətdə informasiya məkanı və bu məkandakı informasiya mühiti bir mənalı formalaşmışdır. Qlobal informasiya intervensiyalarına, iqtisadi, siyasi və mədəni təxribatlara məruz qalır. Bu baxımdan belə bir məkanın mühafizəsi və informasiya mühitində konyukturun öyrənilməsi ardıcıl olaraq monitorinqlərin keçirilməsi və baş verən qlobal informasiya proseslərinin aktiv iştirakçısı olmağı tələb edir.

Konkret informasiya məkanında formalaşan və ya formalaşdırılan informasiya mühitində informasiyanın iki növünü fərqləndirmək lazımdır:

1. Elmi-texniki informasiya.
2. Sosial informasiya.

İnvestisiya və marketinq fəaliyyətində informasiyaya səmərəli əlçatırılıq informasiya sistemlərindən asılıdır, çünki bu sistemlər informasiyanın əldə edilməsi məqsədi ilə yaradılır.

Dissertasiyanın III fəslə **“AMEA Mərkəzi Elmi Kitabxanasının fəaliyyətində müasir innovasiyaların öyrənilməsi və tətbiqi”** adlanır. III fəslin **“Kitabxana-informasiya fəaliyyətinin idarə edilməsi və menecmentində müasir dünya təcrübəsinin öyrənilməsi və tətbiqi”** adlanan I yarım fəslində göstərilir ki, Azərbaycan Respublikasının Prezidenti cənab İlham Əliyev tərəfindən təsdiq olunmuş “Azərbaycanda kitabxanaların fəaliyyətinin yaxşılaşdırılması haqqında” sərəncamı və “Azərbaycan Respublikasında kitabxana-informasiya sahəsinin 2008-2013-cü illərdə inkişafı üzrə Dövlət Proqramı”nın həyata keçirilməsi ölkəmizdə kitabxana işinin inkişafına təkan verdi. Bu baxımdan AMEA MEK-nin fəaliyyəti də diqqəti cəlb edir.

2004-cü ildən Mərkəzi Elmi Kitabxana Azərbaycan Kitabxana İnformasiya Konsorsiumunun üzvü kimi EBSCO nəşriyyatının 7000 adda müxtəlif elm

sahələrində dair xarici jurnalların tam mətnlərinin elektron versiyalarını almağa başlamışdır. Bundan başqa, son illərdə Mərkəzi Elmi Kitabxana Springer, SWEETS kimi nəhəng elektron nəşr paylayıcıları ilə sıx əməkdaşlıq edir və Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyasının 30-dan artıq institutuna mütəmadi olaraq dünyada nəşr olunan kitabları və ən son jurnalları həm də elektron şəkildə çatdırır. Kitabxana Thomson Reuters informasiya resursları şirkətinin “Web of Knowledge” məlumat bazasını da oxucuların istifadəsinə təqdim edir.

Eyni zamanda 2003-cü ildən Mərkəzi Elmi Kitabxananın 5 dildə fəaliyyət göstərən saytı vasitəsilə də oxuculara xidmət həyata keçirilir. 2007-ci ildə MEK-in Veb-saytı Birləşmiş Millətlər Təşkilatının “World Summit Award” beynəlxalq müsabiqəsinin “Elektron elm” nominasiyası üzrə qalibi elan olunmuş və beynəlxalq mükafata layiq görülmüşdür. 2009-cu ildə isə UNESCO-nun illik vebliografiyasında Mərkəzi Elmi Kitabxananın saytı haqqında məlumat dərc olunub. Bütün bunları Kitabxanamızın ən son texnologiyalardan istifadəsinin nəticəsi kimi qiymətləndirmək olar.

1993-cü ildə Kitabxana Beynəlxalq Kitabxana Assosiasiyaları Federasiyası – İFLA-nın, 2004-cü ildə Azərbaycan Kitabxana İnformasiya Konsorsiumunun üzvü, 2010-cu ildə Elektron Kitabxanalar və Yeni İnformasiya Texnologiyalarının yaradıcıları və istifadəçiləri beynəlxalq assosiasiyasının üzvü, 2012-ci ildə isə Kitabxana Avropa Elmi Kitabxanalar Assosiasiyasının tamhüquqlu üzvü olmuşdur.

2004-cü ildə MEK Azərbaycan Kitabxana Konsorsiumunun üzvü olmuşdur və dünyanın irihəcmli informasiya bazalarından: EBSCO, İNTAS, İOP (Institute of Physics - Fizika İnstitutu), APS (American Physical Society- Amerika Fizika Cəmiyyəti), WEB of knowledge (Bilik şəbəkəsi), ASPB (Alberta Society of Professional Biologists - professional biologların Albert cəmiyyəti) istifadə etmək imkanı əldə edib, oxucuların istifadəsinə vermişdir. Beləliklə də, Kitabxana tammətnli xarici elmi jurnallara müraciət etmək imkanı əldə edərək, alim və mütəxəssislərə müasir tələblərə cavab verən bibliografik informasiya xidmətinin həyata keçirilməsinə nail olmuşdur.

2004-cü ildən etibarən MEK-da “İRBİS-64” AKİS-in tətbiqi ilə aşağıdakı məsələlər öz həllini tapıb: - Ənənəvi kitabxana proseslərinin bir qismi avtomatlaşdırılmış, yeni avtomatlaşdırılmış işçi yerləri vasitəsilə kitabxanaçı əməyi minimuma endirilmişdir.; - Kitabxanaya yeni daxil olan bütün ədəbiyyatın, eləcə də fondadakı ədəbiyyatın bir qisminin elektron kataloqu hazırlanmışdır; - Elektron kitabxanaya yaratmaq təşəbbüsləri genişlənmiş, bir sıra elmlərə aid məlumat resursları çoxaldılmış və elektron kitabxanaya daxil edilmək üçün elektronlaşdırılmışdır; - Azərbaycanda ilk dəfə olaraq müxtəlif elm sahələrini əhatə edən “Azərbaycanşünaslıq” elektron məlumat bazası yaradılmışdır; - Akademiya şəbəkəsi kitabxanaları ilə

mərkəzi Elmi Kitabxana arasında integrasiyalı kitabxana informasiya sisteminin yaradılmasına başlanılmış, “İRBİS 64” AKİS həmin kitabxanalarda tətbiq edilmiş, toplu elektron kataloq yaradılmışdır.

Müstəqillik illərində bütün ölkə kitabxanalarında elektron kataloqların yaradılması müasir Avtomatlaşdırılmış Kitabxana-İnformasiya sistemlərinin köməyi ilə həyata keçirilib. Belə AKİS-lərdən istifadə növünə, səviyyəsinə görə kitabxanalarımız həm oxşar, həm də fərqli nəticələr əldə edirlər. Respublikamızda kitabxana sahəsində tanınmış alimlərdən olan A.Əliyeva-Kəngərli belə yanaşma nəticəsində kitabxanalar arasında bölgü yarandığını qeyd edir. Alimin fikrincə informasiya texnologiyalarının tətbiqi fonunda müasir kitabxanaların inkişafı 3 əsas fazada özünü büruzə verir:

1. “Fondu əsasən kağız üzərində formalaşan və ənənəvi kitabxana texnologiyasının hakim olduğu-kağız kitabxanaları;

2. Fondu kağız üzərində qalan, lakin bir çox texnoloji prosesləri kompüterləşmiş formada həyata keçirilən-avtomatlaşdırılmış kitabxanalar.

3. Fondunun əksər hissəsi elektron formatda qorunan və istifadə olunan, texnoloji prosesləri bütövlükdə avtomatlaşdırılmış-elektron kitabxanalar”¹.

Hazırda Azərbaycan kitabxanaları, yuxarıdakı bölgüyə əsasən, ikinci mərhələdən üçüncü mərhələyə doğru irəliləyir. Belə kitabxanaları biz, hibrid kitabxanalar adlandırırıq və bu termin ilk dəfə tərəfimizdən istifadə olunur.

III fəslin ikinci yarımfəslı “**AMEA Mərkəzi Elmi Kitabxanasında informasiya menecmentinin optimal modeli**” adlanır. Kitabxana fəaliyyətinin optimallaşdırılmış universal modelini qurmaq təəssüf ki, mümkün deyil. Belə ki, hər bir kitabxana sistemi unikal şəraitdə fəaliyyət göstərir və inkişaf edir. Odur ki, yeganə düzgün yol hər bir kitabxana üçün strateji modelin qurulması, fəaliyyətinin optimallaşdırılmasının strateji alqoritmlərini müəyyənləşdirmək və sosial-mədəni şəraitdən asılı olaraq fərdi strateji idarəetmə siyasəti tətbiq etməkdir.

Strateji menecmentin mahiyyətini xarakterizə edərkən, idarəetmə prosesindən irəli gələn, bir-birini məntiqi törədən amillər qarşıya çıxır.

Kitabxanaların strateji menecmentinin mərhələləri:

- Mühitin analizi
- Müəssisənin məqsəd və vəzifələrinin müəyyənləşdirilməsi
- Stratejiyanın seçilməsi
- Stratejiyanın həyata keçirilməsi

¹ Əliyeva-Kəngərli A.İ. Müasir Azərbaycanda elmin informasiya təminatı və kitabxanalar. Bakı: Elm, 2007, s.128

- İcranın qiymətləndirilməsi və nəzarət

Bu amillər qarşılıqlı əlaqəlidir, əks əlaqəlidir, biri digərinə və hər birinə təsir etməyə qadirdir.

Kitabxanaların strateji idarə olunmasının diaqnostik mərhələsi xarici və daxili mühitin analizindən ibarətdir.

Mühitin analizi strateji idarəetmənin başlanğıc mərhələsidir. O kitabxananın məqsəd və vəzifələrinin müəyyənləşdirilməsində baza rolunu oynayır. Eləcə də kitabxananın missiyası və məqsədlərə çatmaq üçün davranışlar strategiyasını müəyyənləşdirməyə kömək edir. Mühitin analizi aşağıdakıları təyin edir:

- Makro əhatə
- Birbaşa əhatə
- Daxili mühit

Kənar mühitin analizi (bura makro və birbaşa əhatə daxildir). Kitabxana fəaliyyəti zamanı onun işinə müsbət təsir edə biləcək və zamanında qiymətləndirilməsi tələb olunan, əks halda kitabxana fəaliyyətinə neqativ təsir edə biləcək elementlərin məcmusu daxildir.

Makroəhatənin təhlili - Makroəhatə kitabxananın kənar mühitdə mövcudluğunu xarakterizə edəndir. Əksər hallarda makroəhatə hər hansı bir kitabxanaya tətbiqin hec bir spesifik xüsusiyyətlərinə malik olmur. Lakin fəaliyyət sahələrinin və daxili potensialının xüsusiyyətləri makroəhatənin kitabxanalara təsiri baxımından fərqlidir.

Makroəhatəyə daxildir:

- İqtisadi komponentlər
- Hüquqi komponentlər
- Siyasi komponentlər
- Sosial komponentlər
- Texnoloji komponentlər

İqtisadi komponentlərin öyrənilməsi kitabxanalara həyatı vacib olan resurs imkanlarının formalaşdırılması və müəyyənləşdirilməsi imkanları daxildir. İqtisadi komponentlərin öyrənilməsi zamanı iqtisadiyyatın ümumi inkişaf səviyyəsi, əhalinin ümumi təhsil səviyyəsi, əmək haqqının ümumi vəziyyəti və bir sıra digər faktorlara diqqət yetirmək lazımdır.

Mühitin analizi zamanı SWOT metodu ümumi qəbul edilmiş bir yanaşmadır. Bu ingilis dilində Strengths (güc), Weaknesses (zəiflik), Opportunities (müsbət imkanlar), Threats (təhdid) sözlərinin baş hərflərini ifadə edir. SWOT analiz-müəssisənin güclü və zəif tərəflərinin müəyyənləşdirilməsi, eləcə də kənar mühitin imkanları və təhdidlər, onlar arasında əlaqə zəncirinin müəyyənləşdirilməsi, gələcək kitabxana strategiyasının formalaşdırılmasına xidmət edir.

Mütəxəssislər daxili analizin dörd aspektini tövsiyə edirlər:

- a. İdeoloji əsas. Hansı məqsədə çatmaq istəklərinin ideal təsəvvürü
- b. Xarici effektivlik. Ehtiyaclar, keyfiyyətin istehlakçı qiymətləndirilməsi, fəaliyyətin yeni istiqamətləri
- c. Daxili effektivlik. Resursların effektivlik göstəriciləri
- d. Strateji idarəetməyə qadir olması xarakteristikası

SWOT analiz zamanı daxili faktorların qiymətləndirilməsi zamanı güclü tərəfləri aşağıdakı kimi ifadə etmək olar:

- Personalın kompetentliyi
- Müvafiq maliyyə resursları
- Əhali qarşısında yüksək mövqe
- Tanınmış lider
- Yaxşı düşünülmüş strategiya
- Sınanmış menecment
- Qabiliyyət və innovasiya
- Digərləri

Zəif tərəflər kimi aşağıdakıları müəyyənləşdirmək olar;

- Strateji istiqamətlərin olmaması
- Köhnəlməmiş texniki vasitələr
- Zəif imic
- Müasir texnologiyaların tətbiqində gecikmələr
- Menecer fəaliyyətində çatışmamazlıqlar
- Digərləri¹

SWOT analiz zamanı xarici faktorların qiymətləndirilməsi zamanı münbit imkanlar aşağıdakı kimi müəyyənləşdirilir:

- Əlavə əhali qrupları ilə iş
- Yeni fəaliyyət sahələrinə daxil olmaq
- Xidmətin differensiallığı
- Şaquli inteqrasiya
- Digərləri

Təhdid faktorlarına əsasən aşağıdakılar daxildir;

- Dövlətin qeyri-münbit mədəni siyasəti
- Dar sahədə fəaliyyət məhdudiyyəti
- Yeni rəqiblərin informasiya bazarına daxil olması

¹ Qurbanov A.İ. Kazimi P.F. Məmmədov M. Kitabxana informasiya fəaliyyətinin menecmenti və marketinqi. Bakı: Mütərcim, 2012, s.131

- Əhalinin tələblərinin dəyişməsi və yeniləşməsi
- Digərləri

Təşkilati problemlər aşağıdakı prosesləri təyin edir:

- Kommunikasiya proseslərini
- Təşkilati strukturları
- Normalar, qaydalar və prosedurlar
- Hüquq və vəzifələrin bölünməsi
- Təbəçiliyin müəyyənləşdirilməsi

İstehsalat probleməri aşağıdakı prosesləri təyin edir:

- Məhsul və xidmətlərin hazırlanması
- Texniki parka xidmətin göstərilməsi
- Tədqiqat və istehsalatın təmin olunması

Marketing problemləri məhsulların realizə olunması proseslərinə istiqamətlənir:

- Məhsulun strategiyası və qiymətin əmələgəlməsi
- İstehlak bazarında məhsulun təqdimi və təbliği strategiyası
- Satış bazarının və yayılma sisteminin açılması

İdarəetmənin analizi istiqamətində vacib sahələrdən biri insan resurslarıdır. İnsan resursları seçim imkanları, strateji alternativlərin həyata keçirilməsi ilə yanaşı əksər problemlərin də mənbəyidir. Kitabxana yüksəkixtisaslı əməkdaşlara malik olduğu halda ən mürəkkəb strategiyaları həyata keçirməyə malik ola bilər.

Aparılan tədqiqatın “**Nəticə**”si olaraq müəyyən olunmuşdur ki, AMEA Mərkəzi Elmi Kitabxanasında informasiya menecmenti sahəsində mütəxəssislərin hazırlanması zamanı iki əhəmiyyətli istiqamət qarşıya çıxır:

1. Müəssisənin funksional idarə olunması.
2. Yeni informasiya xidməti müəssisəsinin (və ya xidmətlərin) yaradılması və fəaliyyətinin təmin edilməsi.

Tədqiqat nəticəsində dünya informasiya bazarının konyukturunun öyrənilməsi göstərir ki, nə qlobal, nə də lokal informasiya şəbəkələrinin yaradılmasında güclü maraqlı tərəflərin iştirakı olmadan uğur qazanmaq mümkün deyil.

AMEA Mərkəzi Elmi Kitabxanasının menecmentinin qarşısında duran əsas vəzifə aşağıdakı istiqamətlərdə əməli işlərin həyata keçirilməsidir:

1. Azərbaycan alimlərinin hiber məkana təqdimi.
2. Azərbaycan elminin nailiyyətlərinin hiber məkana təqdimi.
3. Azərbaycan reallıqlarının hiber məkanda təqdimi.
4. Azərbaycan istehlakçıları üçün akademik informasiya məkanın yaradılması.
5. Azərbaycan elminin prioritetlərinin hiber məkana təqdimi.

Beləliklə, AMEA Mərkəzi Elmi Kitabxanasının informasiya menecmentinin qarşısında duran bir sıra mühüm problemlərinin və müasir menecmentin informasiya təminatının şərti strukturunu müəyyənləşdirməyə çalışdıq. İnformasiya tələbatçısının xüsusiyyətləri dinamik olaraq dəyişməkdədir. Eləcə də, informasiya təminatının da strukturu sürətlə dəyişir. Tələb təklifi, təklif tələbi sürətləndirir. Bu da müasir dövrümüzün xarakteridir.

Dissertasiyanın əsas müddəaları müəllifin aşağıdakı məqalələrində və elmi konfranslardakı çıxışlarında əks olunmuşdur:

1. Kitabxana kadr menecmenti və onun spesifik xüsusiyyətləri // Kitabxanaşünaslıq və bibliografiya: elmi nəzəri və praktik jurnal, 2013, № 1 (32), s. 84-88.
2. AMEA MEK-də İnformasiya Menecmentinin tətbiqi məsələləri // “Kitabxanaçılıq-informasiya” fakültəsi. Ümummilli Heydər Əlirza Əliyevin anadan olmasının 92 illiyinə həsr olunmuş. “Müasir dövrdə kitabxana-informasiya fəaliyyətinin və kitabxanaşünaslığın müasir problemləri”, s. 101-103.
3. Menecment-kitabxanalarının idarə olunmasının yeni əməli konsepsiyası kimi// Azərbaycan Ali Kitabxanaçılıq təhsilinə başlanılmasının 65, müstəqil Kitabxanaçılıq-informasiya fakültəsinin yaranmasının 50 illiyinə həsr olunmuş “İnformasiya cəmiyyəti və kitabxana-informasiya fəaliyyəti” mövzusunda. Respublika Elmi Konfransı., s. 61-63.
4. AMEA MEK-də informasiya menecmentinin tətbiqi məsələləri // Kitabxanaşünaslıq və bibliografiya: elmi nəzəri və praktik jurnal, 2015, № 1 (36), s. 149-155.
5. Kitabxana menecmentində əməyin normalaşdırılması // Kitabxanaşünaslıq və bibliografiya: elmi nəzəri və praktik jurnal, 2014, № 1 (34), s. 119-126.
6. İnformasiya Menecmentinin bəzi problemləri // Kitabxanaşünaslıq və bibliografiya: elmi nəzəri və praktik jurnal, 2014, № 2 (35), s. 83-92.
7. Kitabxanaların menecment əsasında idarə olunması və onun əhəmiyyəti // Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyası Məhəmməd Füzuli adına Əlyazmalar İnstitutu, №1, 2016, s. 107-111.
8. Гуманитарное Искусство Политического Диалога // Вестник. Российского Философского общества. № 4. 2011, s.100-105.
9. Менеджмент в государственной службе. // Российская Академия Наук. Российское Философское общество, Выпуск 17, s. 353-357.
10. Концепция менеджмента и задачи современной Азербайджанской библиотеки// Актуальные вопросы современной науки. Материалы XX Международной научно-практической конференции 2013, с. 50-54.

11. Менеджмент в качестве новой стратегии для управления библиотек // Украина, Кіуев, международный сборник "Библиотеки национальных академий наук: проблемы функционирования, тенденции развития".2016
12. Институциональная структура академической библиотеки – новый подход к управлению информацией // Bakı, BDU, "Tarix problemləri" 2016
13. İnformasiya menecmenti sahəsində mütəxəssislərin hazırlanması problemləri // Bakı, BDU, Kitabxanaçılıq –informasiya fakultəsi, Beynəlxalq konfrans. 2016
14. AMEA-nın Mərkəzi Elmi Kitabxanasının yaranması və formalaşması prosesində informasiya fəaliyyətinin idarə olunması // Bakı, BDU, "Dil və ədəbiyyat" 2016,

**Проблемы менеджмента информационной деятельности
Центральной Научной Библиотеки НАНА**

РЕЗЮМЕ

Диссертация состоит из введения, трех глав, заключения и списка использованной литературы.

Введение диссертации состоит из актуальности, цели и обязательств, научных новостей, теоретико-методологических основ темы, теоретической и практической важности, апробации исследования.

В первой главе работы, под названием «Управление и библиотечно-информационный менеджмент в деятельности Центральной Научной Библиотеки НАНА (создание, развитие и формирование)», в двух разделах исследуются следующие вопросы: «Управление информационной деятельности в процессе создания и развития библиотеки», «Формирование и управление информационной деятельности Центральной Научной Библиотеки НАНА».

Предмет второй главы диссертации под названием «Организация библиотечно-информационного менеджмента в Центральной Научной Библиотеке НАНА в годы независимости» состоит из следующих разделов: «Условия, созданные в года независимости и современные научные и теоретические проблемы управления библиотеками», «Информационная деятельность Центральной Научной библиотеки НАНА как объект управления»

Третья глава диссертации называется «Изучение и внедрение современных инноваций в деятельности Центральной Научной Библиотеки НАНА», состоит из двух разделов. В этой главе исследуются «Изучение и внедрение мировой практики управления и менеджмента библиотечно-информационной деятельности», «Оптимальная модель информационого менеджмента в Центральной Научной Библиотеке НАНА».

В «Заключении» подводятся итоги проведенных исследовательских работ. В этом разделе обобщены выводы основные положения исследования и определены направления дальнейшего изучения темы.

The management problems of information activity of the Central Scientific Library of ANAS

SUMMARY

The dissertation work consists of the introduction, three parts, the conclusion and the list of the used literature.

The introduction of the dissertation work consists of the actuality, the aim and duties of the investigation, the scientific innovations, theoretical-methodological bases of the subject, the theoretical-practical importance and the approbation of the investigation.

In the first part of the dissertation work called “Management in the activity of the Central Scientific Library of ANAS and the library-information management (beginnings, development and formation) the following problems are investigated in two chapters: “Managing of the information activity in the process of the formation and development of the library” and “The formation and managing of the information activity of the Central Scientific Library of ANAS”.

The second part of the dissertation is called “The formation of the library-information management in the Central Scientific Library of ANAS during the independence years” and it consists of the following chapters: “The modern scientific, theoretical problems of the libraries and the situation created during the independence years” and “The information activity of the Central Scientific Library of ANAS as the object of the management”

The third part of the dissertation called “Investigation and application of the modern innovations in the activity of the Central Scientific Library of ANAS” consists of two chapters. In this part the problems “Investigation and application of the modern world practice in management of the library-information activity” and “The optimal model of the information management in the Central Scientific Library of ANAS” are investigated.

In the conclusion the results of the investigated work is summarized. In this part the main provisions of the investigation are carried out and the future directions of the investigated subject are shown.

Kağız formatı: 60/84 16/1

Sayı: 100

AMEA-nın mətbəəsində çap olunmuşdur.

На правах рукописи

ОРХАН ФАХРАДДИН оглы АГАМИРЗОВ

**ПРОБЛЕМЫ МЕНЕДЖМЕНТА
ИНФОРМАЦИОННОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ
ЦЕНТРАЛЬНОЙ НАУЧНОЙ БИБЛИОТЕКИ НАНА**

**3356.01 – Библиотечковедение, библиографоведение и
книговедение**

А В Т О Р Е Ф Е Р А Т

**диссертации на соискание научной степени
доктора философии по истории**

БАКУ – 2017